

Rozhovor byl natočen ve čtvrtek 28. dubna 2011 v odpoledních hodinách v RSJ, Tržiště 13, Praha 1, Malá Strana.

MS: *Pokud se nemýlím, vám bylo v roce 1989 šestnáct či sedmnáct let.*

KJ: Tuším sedmnáct let.

MS: *Byl jste na střední škole v Plzni? Pocházíte z tohoto města, že?*

KJ: Ano, ale již jsem byl v Praze, kde jsem studoval matematiku.

MS: *Jak jste vnímal ten rok, o němž se hovoří jako o roku zázraků, použijeme-li slov T. Gartona Ashe? Očekávali vaši rodiče, že k něčemu takovému dojde?*

KJ: Ne, moji rodiče dleli na jiné koleji. Já jsem se s bojem proti totalitě setkal během svého pobytu na střední škole. Studoval jsem „Píkárnu“.

MS: *Můžete prozradit, o jaký druh školy se jednalo?*

KJ: Bylo to gymnázium Wilhelma Piecka[1]. Dá o něm říci, že to bylo jedno z nejlepších matematických gymnázií v tehdejší Československu. Dnes je to církevní gymnázium v Korunní. Matematicnost se, žel vytratila. S politikou a jejími procesy jsem se setkal, když začaly diskuse po 17. listopadu, účastnil jsem se zvonění klíčů. Bylo to plně mimo mé rodiče. Ti to neschvalovali, alespoň tak se mi to tenkrát jevilo. Stavěli se k tomu dění skepticky.

MS: *Domníváte se, že postojem rodičů bylo zaujmout přístup skrčeného, pasivního, nesebevědomého člověka?*

KJ: Asi ano.

MS: *Je zvláštní, že v Československu byly elitní školy, když ideologie usilovala o rovnostářství, homogenitu. Nebylo jich asi mnoho?*

KJ: Myslím, že zde byly asi dvě takové školy. Podmínkou pro studium bylo složit talentové zkoušky. Já jsem byl na nematematické základní škole, byť jsem věděl, že mám zájem dělat v budoucnu matematiku. Musím říci, že můj otec mě přemlouval, abych to nedělal, že to bude k ničemu. Osobně jsem si řekl, že ne, že mám zájem dělat matematické gymnázium. Udělal jsem zkoušky a dostat na Píkárnu se mi povedlo.

... Kritické myšlení ...

MS: *Je vhodné se zeptat, zdali vás jako studenty vedli ke kritickému myšlení, neboť je to pro budoucnost člověka úžasně formotvorné.*

KJ: Rozumím vám. To je zřejmé, co tomu vzdělání chybělo a do značné míry i dnes chybí. K žádnému kritickému myšlení nás nevedli. Já jsem měl to štěstí, že jsem od dětství věděl, za čím chci jít. Co mi jistě hodně pomohlo, že moje učitelka matematiky na základní škole, která, ačkoliv jsem byl nematematická třída, zadávala extra příklady mně a mému kamarádovi, to jsem velmi vítal, protože to byla individuální výuka v podobě, kterou tehdy prosazovala Marie Montessori[2].

MS: *S jakými pocity a úvahami jste pozoroval dění v roce 1989 a následných měsících? Co jste si od počátku politických změn sliboval? Vnímal jste možnost svobody vyjadřování a seberealizace? Své dětství jste prožil v komunistické zemi, třebaže jste mohl studovat elitní gymnázium.*

KJ: Abych byl upřímný, až tak jsem to nebral. Věděl jsem, že bych rád studoval Matfyz na Karlově univerzitě. To bych však mohl i za minulého režimu, v tomto směru to bylo jedno. Moje vize byla dělat vědeckou práci.

MS: Měl jste zájem být akademický pracovník?

KJ: Ano, o akademické práci jsem přemýšlel, v tomto smyslu to nebylo klíčové. Ale spíše jsem viděl, že cosi je špatně, že je nutné něco dělat pro nápravu, člověk by neměl být přikrčený. Ovšem v době revoluce jsem byl spíše pasivní student.

... Síla studentů ...

MS: *Studenti, kteří byli vidět, to právě byli vysokoškoláci. Již neměli zájem, aby jejich životy byly formovány ideologií, která postihla jejich rodiče. Stačí si vzpomenout na lidi jako Jan Bubeník[3], Šimon Pánek[4], Martin Mejstřík[5], Igor Chaun[6], Monika Pajerová[7] z těch nejznámějších ...*

KJ: Vzpomínám si, že někteří studenti docházeli na Píkárnou. Tuším, že to byl pan Březina[8], ten byl v té době vidět, a o to větší despekt dnes k němu cítím. Proč? Stačí se podívat na pražský magistrát. Neověřoval jsem si informace, ale mám indicie, že v té době pan Březina byl idealista a nekradl. Myslím, že poté se začal politicky angažovat.

... Východiska proměny ...

MS: *Byla to doba idealismu. Dá se s jistou nadsázkou říci, že lidé byli jako „proměnění“. Člověk měl pocit jako by se lidé mohli shodnout. Například představitelé Občanského fóra, které reprezentovalo široké masy, se shodli na diagnóze společnosti, pojmenovali klíčové body, z nichž se má vycházet, byť to bylo vymezení negativní. V materiálech se hovoří o duchovní, morální, ekologické, ekonomické, politické, sociální krizi ... Jako kdyby vše bylo zničeno a společnost se dala přirovnat k vraku lodi, který spočívá na mořském dně či se k němu blíží. Těch adjektiv je neskutečně mnoho. Zřejmě byla větší shoda na tom, co nechceme, než na tom, co chceme. Vědělo se, že je to odcizenost lidí politice a politiky člověku. Bylo zřejmé, že zde byla elita, která sice vládne, ale nemá k vládnutí legitimitu. Československo bylo na slušné hospodářské úrovni během první republiky. Čtyřicet let komunistické vlády znamenalo přešlapování i zaostávání, a to především v rychle se rozvíjejících odvětvích. Vyráběli jsme cokoli od špendlíku po traktor a investiční celky. Taková byla deskripce stavu. Pořád zde byla otázka – jakým směrem vydat? Jak jste vnímal a vnímáte problémy minulosti v kontextu ochoty rychle je řešit v době porevoluční až po oslabení nadšení, které vidíme v současnosti, kdy se o proměnách pouze hovoří? Dá se asi říci, že věci šly samospádem, především v těch revolučních dnech, hlavně ve srovnání se současností. Program byl hotov překvapivě rychle i přes názorové rozdíly. Jak pohlížíte na odkaz minulosti v souvislosti se současnou politickou praxí?*

KJ: Abych se přiznal, tyto věci jsem příliš neřešil. Jak to zpětně vidím? Přiznám se, že o tom hodně uvažuji. My jsme měli velké štěstí, že jsme měli dobrou startovní pozici s Německou demokratickou republikou. Společně jsme na tom byli nejlépe s NDR ve srovnání se zeměmi východního bloku. Ta měla to štěstí, že se spojila se Západním Německem, ačkoliv někteří byli proti tomu. Z ekonomického hlediska to bylo pro ně, dle mého pohledu, velké štěstí. My jsme propásli strašně mnoho, především ta devadesátá léta.

MS: *Vznikla ztráta, která se pochopitelně velmi špatně dohání, a vidíme to zvláště v době krizí.*

KJ: Já jsem o tom již v té době více přemýšlel. Usuzoval jsem, že je pravda, co hlásá Václav Klaus[9], a jeho politika jde správným směrem. Člověk si mohl říci, že je třeba reformu udělat rychle, nehledět na detaily. Ano, z krátkodobého hlediska možná. Prohlásit, že rozdíl mezi čistými a špinavými penězi

neexistuje, je tragédie. Možná krátkodobě to bylo efektivní. Rychle to se zprivatizovalo a také rozkradlo, bohužel, mohlo to začít fungovat. Pro dlouhodobou perspektivu to ovšem má obrovský dopad. Kazí to morálku ve společnosti a je to průšvih.

MS: *Jinými slovy: zdůrazňujete, že pokud má člověk uvažovat o proměnách života, musí či by měl preferovat dlouhodobý pohled.*

KJ: Jednoznačně ano. Rychlost privatizace, ať již to není státní. To jsem neřekl já, ale souhlasil jsem s tím. Spousta lidí tuto ideu podporovala. Mělo to svou logiku, aby ekonomika nebyla vlastněná státem, protože se ukázalo, že spojenectví se státem nefunguje. Zároveň bylo naprosto podceněno právo a morální dimenze podnikání.

... Obnova trhu a kontexty ...

MS: *Nu, ale po jednačtyřicetileté vládě komunismu znovu vytvářet trh? Kdybychom to brali do důsledků, trh zde existoval, ale ne instituce, které jsou běžné na západ od našich hranic. Nebylo možné vlastnit majetek, člověk byl nástrojem vládnoucí třídy. Já si myslím, že autoři proměny, kteří koncipovali transformaci, vycházeli z toho, že tržní agenti budou schopni lépe spravovat svůj majetek než centralizovaný stát. Zde vyvstává otázka, zdali lidé nebyli spojeni s minulými praktikami, jimiž jsme byli všichni tu více tu méně vystaveni.*

KJ: To je další věc. Lidé, kteří byli „in“, kteří tomu trochu rozuměli, byli žel spojeni s minulou dobou, to byli komunističtí aparátčící.

MS: *Lze s vámi souhlasit. Další věcí je, že každý z nás si nese s sebou vzorce chování, tedy to, jak se do něj otiskla rodina či širší společnost. Člověk byl naučen, co má a co nemá říkat, kde to může říkat, byl vystaven manipulaci. Dá se říci, že byl vychováván k rozštěpené osobnosti, a to vše se logicky promítlo do aktivit jedinců po roce 1989.*

KJ: Kdo nekrade, okrádá rodinu ...

MS: *Pokud se člověk vydá do minulosti, tak to byl Joseph Proudhon^[10], socialista a také utopista, jenž řekl, že vlastnictví je krádež, co je z dnešního pohledu zvrácené, avšak co dělali komunisté, když se chopili moci? Téměř vše bylo státní, byť v některých socialistických zemích jsme mohli vidět drobná vlastnictví a životnosti. To však u nás nebylo. Dá se s nadsázkou říci, že jsme byli papežštější než papež.*

KJ: Říkáte to správně. Situace byla o něco lepší v Polsku, jelikož tam existovalo soukromé vlastnictví.

MS: *U nás se zkrátka muselo začít z gruntu. Jak se stavíte, když zpětně hodnotíte onen nejednoduchý proces, k šokové terapii a gradualismu, ke konceptům, které byly diskutovány?*

KJ: Abych se přiznal, nemám na to nejsilnější názor. Ať je to jak chce, Jsou argumenty, proč šoková terapie měla smysl. V každém případě není možné, aby se veřejně říkalo, že krást je v pořádku. To je špatně, byť z krátkodobého hlediska se oko přivřelo v určenou dobu. To měla být pouze momentální věc a mělo se označit, co je špatně. Nelegitimizovat tu záležitost tím, že se veřejně potvrdí, že je vše vlastně v pořádku, což nakonec vede k tomu, že další příchozí bude usilovat, aby měl možnost také krást.

MS: *Jinými slovy se to infiltruje do systému a vzniká řetězová reakce.*

KJ: Ano, souhlasím. Je to jako rakovina.

MS: *Metastáze, díky níž člověk či složité systémy odcházejí. Jak vnímáte to, že zde měl být stát arbitrem? Dá se říci, že bychom mohli stát přirovnat ke kantorovi, jenž drží rákosku a vyplácí ty, kdo postupují nepoctivým způsobem a narušují práva druhého? Máte soudy, výkonnou policii. Když někdo identifikuje nešvar, je nutné, aby pachatel byl rychle potrestán.*

KJ: *Říkám, je to postupný proces, čili velký důraz měl být kladen na kontrolu a vymáhání vlastnických práv. Nemůžeme při transformaci jít do extrému. Rozumím, že v rámci rychlosti privatizace se „přivřely oči“. Zároveň, jak probíhala privatizace, se mělo zdůrazňovat, že je důležitá právní odpovědnost a hodnoty, ne je úmyslně ignorovat. A co bylo nejhorší, že se nepřímo říkalo, aby byli lidé v ignoranci norem podpořeni. Domnívám se, že politika je uměním možného a někdy potřebujeme kompromis. Na druhou stranu – teze tvrdící, že když se privatizovalo, každý, kdo si vzal úvěr a nesplácel, měl sedět, by asi v tomto případě také neobstála. Rozumím, že v té době tam kompromis mohl být, ale mělo se postupovat tak, aby se krádež nestala normou.*

MS: *Zde člověk může namítnout, že na místech ve státním aparátu seděli lidé z minulého režimu. V lidské mysli je jednoduché vytvořit si ideální model přechodu, ale realita je někdy daleko obtížnější a kompromisy jsou nutností, aby záměr byl zčásti realizován. Stačí se podívat, jakým způsobem se prováděla změna v Rusku a jak se podepsala na dnešním stavu země. To je hospodářská stránka. Rusové, jako my, podstoupili šokovou terapii. Je dobré se pozastavit nad tezí, kterou proměnu charakterizoval tuším Václav Klaus. Ten tvrdil, že cílem je změnit systém, ne člověka. Je otázkou, zdali můžeme vytvořit fungující systém s lidmi, kteří mají v sobě komunistickou minulost a návyky z ní.*

KJ: *Ano, jde třeba opravit pana Klause. Je nutné měnit jak systém, tak napomáhat k proměně lidské duše, a to vzděláním.*

MS: *S tím snad lze souhlasit. Vzděláním a kritickým myšlením. To je však běh na dlouhou trať. Je to evoluční proces a do vyšších stádií společenské úrovně se dostáváme tím, co se v angličtině nazývá „learning by doing“, tedy učení cestou, v procesu budování trhu, demokracie.*

KJ: *Souhlasím, ale nutné je být patřičně otevřený!*

MS: *Domníváte se, že v Čechách schopnost kritiky zpracovávat omyly a korigovat dle nich své chování nebyla, že jsme ji přehlíželi? Je nutné ale upozornit, že Česká republika byla pomyslným premiantem v oblasti vyspělosti zemí východního bloku. Dokonce se hovořilo o středoevropském tygroví.*

KJ: *Často se opomíná, že jsme měli nejlepší startovní pozici.*

MS: *To také. Byli jsme součástí zemí, které prodělávaly hospodářský pokles z důvodu orientace na východní trhy. Naštěstí se Česká republika stala zemí, která začala přitahovat investory ze západních zemí. To vše na základě hodnocení mezinárodních institucí a sebevědomého vystupování představitelů transformace.*

... Kapitálové trhy ...

MS: *Nyní bych obrátil pozornost na oblast, v níž působíte. Jsou to kapitálové trhy. Jedním z význačných prvků transformace byla kromě vytvoření tržního prostředí privatizace a vybudování kapitálového trhu. Vše v jistém časovém pořádku. Jak se díváte na tento proces v rámci České republiky a ostatních postkomunistických zemí? Jde o to, že v naší republice jsme měli ve fungování tržních institucí a kapitálu vícegenerační přestávku a máme tak možnost navazovat na I. republiku, byť někdo může říci, že svět je jinde. Je nemožné porovnávat stav kapitalismu ve dvacátých letech*

minulého století a na jeho konci.

KJ: Myslím si, že inteligentní lidé pochopili záměr reformy. Podle mého pohledu bylo špatně, že jsme se nepoučili z vlastních chyb. Ten start a myšlenka návratu k trhu, to bylo dobré včetně utváření kapitálového trhu. Problémy začaly později. V roce 1997 - 1998 však vypukl skandál s financováním politických stran. Již nebylo možné tvrdit, že vše je v pořádku. Největší problém je ten, že si lidé nepřipustili chyby, které se přirozeně staly. Podle nich bylo vše dobré, alespoň se o tom v tomto smyslu mluvilo, a tak to bylo prezentováno veřejnosti. Myslím, že v tom je ten hlavní problém. Je zřejmé, že v těchto složitých věcech se chyby stát mohou a je nezbytně nutné takové problémy řešit.

MS: *Klaus a jeho spolupracovníci zdůrazňovali trh a význam ceny, neb vede k motivaci a informaci jedince, snáze se alokují prostředky. Možná se zpočátku neměl trh přeceňovat. Tím myslím to, že je dobrý sluha a špatný pán. Slogan, že vše vyřeší trh ...*

KJ: Podtrhuji. Trh je nutná podmínka, vytváří prostor pro správnou alokaci kapitálu a centrální řízení bylo z dnešního pohledu deviací. Co se týká kuponové privatizace, myslím si, že to byla velmi dobrá myšlenka. Já bych pro ni byl i zpětně a myslím si, že to bylo dobře, že se to udělalo. Ale opět zase není možné to přecenit v tom smyslu, že se vše vyřeší samo. Je nutné to na jisté úrovni hlídat. Je nutné u investičních fondů, které byly zčásti vykradeny, stanovit pravidla. Zde měl být dozor, aby se nevykrádalo, neboť to mělo dopad na důvěru v systém. Myslím si, že to nebylo tak složité, jen si vzpomeňme na Harvardské fondy - nechat tomu naprosto volný průběh bez jakéhokoliv dozoru? Přijít a ještě prohlásit, že vše je v pořádku? To je ten problém, tam je zakopaný pes. Myšlenka je to dobrá, mně jako studentovi to připadalo úžasné a Klaus pro mě byl v tu dobu génius. Věřil jsem, že to tak musí být. Dle mého pohledu by to bylo slušné, pokud by se podařilo pohlídat vedlejší efekty a nenechal se tomu volný průběh, protože v jeho důsledku lidé přišli o peníze.

MS: *Lze s vámi souhlasit. Otec transformace netvrdil to socialistické, že „krást se má“, neboť majetek je všech. Neřekl to explicitně, ovšem implicitně. Známe slova o tom, že se má „zhasnout“, a někteří toho využili. To byly ty impulsy, které vedly k delegitimizaci tvorbě kapitálového trhu a trhu vůbec.*

KJ: Zrovna u kuponové privatizace, kde šlo o rozdělení majetku, se nemuselo tolik rozkrást.

MS: *Musíme si uvědomit, že to byla snaha státu o redistribuci majetku komukoliv. Nechť si lidé koupí majetek, za který budou nuceni zaplatit symbolickou částkou tisíc korun za jednu kuponovou knížku.*

KJ: Opakuji, myšlenka byla velmi dobrá.

MS: *Problém, který se vyskytl, byl v tom, že se do projektu zapojilo mnoho lidí, víc, než očekávali samotní představitelé transformace. Také se toho účastnili lidé, kteří ideu redistribuce vlastně využili čistě ke svému prospěchu. Následně celý proces redistribuce majetku dostal negativní označení kvůli nepoctivým lidem, což mělo za následek ztrátu důvěry během utváření a obnovy kapitalismu. Tato republika jej pamatuje do roku 1938. Ale vy jste měl zájem cosi dodat?*

KJ: Osobně si nemyslím, že je to takový problém. Možná pro laiky, ale ne pro lidi s vysokoškolským vzděláním, kteří by měli mít rozhled a schopnost osvojení. Ano, společnost RSJ, kde pracuji, vznikla kvůli utváření akciového trhu. Abych se přiznal, tak nás to nadchlo, že začaly existovat akcie a že s nimi budeme moci obchodovat a že se při tom bude vycházet ze vztahu nabídky a poptávky. Já jsem byl jedním, který počal obchodovat na RM - Systému s vlastními prostředky 500 Kč. V tomto smyslu jsem to viděl jako velmi dobré a přínosné pro hospodářství, pokud by se nezanedbalo to ostatní.

MS: *Zmínil jste svoji společnost RSJ, ta vznikla v roce 1995. Domníval jste se, že vlastnění akcií, obchodování s nimi, se stane výnosným obchodem díky tomu, že se akcie „rozdané“ širokým vrstvám budou přesouvat do rukou lidí, kteří budou mít zájem spravovat majetek a podílet se na řízení společností ať přímo, nebo v zastoupení.*

KJ: Přesně tak, nicméně to se nestalo.

MS: *Říkal jste, že inteligentní lidé to pochopí, avšak byla zde vysoká informační asymetrie a povědomí o standardní tržní ekonomice pokulhávalo. Stačí se podívat, jak lidé reagovali na reklamní kampaně protagonistů kuponové privatizace. Možná díky nim se přihlásilo tolik lidí.*

KJ: S tím se také dalo počítat.

... Burza ...

MS: *Na trhu se díky privatizaci objevilo mnoho titulů a s tím souvisel i rozvoj burzy jakožto instituce kapitálového trhu. Ostatně jsme byli zemí, která mohla v počtu titulů směle konkurovat Londýnské burze, byť v průběhu času došlo ke stabilizaci a Pražská burza se stala parketem s malým počtem akcií, s nimiž se obchoduje. Většina cenných papírů byla nelikvidní.*

KJ: Tomu rozumím, ale to bych neřekl, že je špatně, protože z centrály nikdy říkají, co tam má být či nemá být. Dejme tomu, že těch titulů je hodně, a to bych čekal, že se časem vytríbí, a také se tak stalo. Větší společnosti jsou přejímány menšími. Abych se přiznal, věřím v samočisticí mechanismus. Nemyslím si, vzhledem k transformaci, že bylo špatně velké množství titulů.

MS: *Věřil jste tedy v postupnou selekci jak na burze, tak i na trhu statků a služeb. Nicméně kdo očekával, že na trhu zůstane pár akcií oproti tomu velkému počtu, který zde existoval? Dle definice kapitálový trh má být prostorem, kam investoři přicházejí, aby vkládali svůj kapitál pro nové projekty. Podoba českého kapitálového trhu je mírně opačná. Není tradičním kapitálovým trhem, ale pouze trhem s akciemi, který vznikl díky kuponové privatizaci či obecně privatizaci. To je jedna významná rovina. Máme zde pouze sekundární trh s akciemi a myslím si, že je to nepochopení trhu, který byl ustanoven proto, aby přicházeli lidé s projekty a aby se těmto projektům patřičně pomáhalo díky upisování kapitálu. Druhá je ta, že lidé, kteří měli zájem investovat, byli díky podvodům okradeni a tím se vytvořila averze k rizikovějším investicím.*

KJ: Máte pravdu. Ve standardní ekonomice by to bylo velmi podivné. Vzhledem k té situaci a transformaci bych nečekal, že by kapitálový trh měl být prostorem pro úpis akcií, aby zde lidé získali kapitál pro své záměry. Zde kapitál nebyl. Myšlenka spočívala v tom, že pokud někdo měl kapitál, pak na trh přijít může. Akcie lze koupit a vlastně tímto získat. Je to férovější postup, než aby firma byla ukradena tajemnými praktikami – a myslím, že to bylo správné rozdělení. Když je někdo hloupější, tak je hloupější, a může se mu zdát, že svět není spravedlivý. Kapitálový trh má svoji funkčnost ve zdroji kapitálu, v ničem jiném, je tam transparentnost a společnost je pod dohledem.

... Dva organizované trhy CP ...

MS: *Co je v Čechách spojeno s transformací a s rozvojem kapitálového trhu, to jsou dva organizované trhy s cennými papíry. První je Burza cenných papírů Praha a RM – Systém. Dnes i druhý organizátor má status burzy. Jak vidíte z odstupu času fungování těchto dvou institucí? Je vhodné připomenout, že na Pražskou burzu mají přístup subjekty institucionálního charakteru či případně v zastoupení. RM – Systém je burzou sloužící drobným investorům. To je první část otázky. Druhá část se týká samotné Burzy cenných papírů Praha. Tato instituce je provázána s Vídeňskou burzou. Nepředpokládáte vytvoření globální instituce, která lokálního organizátora s cennými papíry*

převezme?

KJ: Co se týče Pražské burzy, ta je již přežitá, transformovat se měla dávno. Trh je vytvořen tak, že ti, co mají přístup – členové mají extra informace. Pražská burza má dnes zastaralý obchodní systém zvaný Dark Pool[11], jenž je naprosto špatný. V dohledné době by měla přijít XETRA[12]. Pak to jistě dává smysl, ale to se mělo odehrát před osmi lety. Žel se to udrželo díky alibismu vedení či lobbistickým tlakům. Systém, který nyní existuje, je ve srovnání s jinými burzami špatný.

MS: *Vy věříte, že díky změně obchodního systému přibudou investoři?*

KJ: Domnívám se, že je již pozdě. Je plně racionální, že zde bude „středoevropská burza“ ve Vídni ...

MS: *To znamená, že by se mohly spojit burzy ve Varšavě, Budapešti, Bratislavě, Vídni ...*

KJ: Dovedu si to představit. Myslím si, že by to bylo racionální, avšak ony se nebudou chtít spojit z institucionálních důvodů.

MS: *Je možné, že si každý bude hájit svůj píseček ...*

KJ: Domnívám se, že by to bylo dnes dosti efektivní. Kdyby existovala burza, tak by zde byla větší síla, a bylo by to atraktivnější pro investory.

MS: *Když se podíváte na kurzovní lístek, vidíte tam stále stejné tituly. Myslíte si, že by bylo dobré, pokud by české společnosti usilovaly o kapitál na českém či evropském kapitálovém trhu? Nemyslíte si, že by to znamenalo větší zájem o Českou republiku, ale otevřely by se možnosti i pro domácí investory? Dovedete si představit, že by se součástí obchodovaných titulů stala Škoda – Auto či Škoda Plzeň? Ta druhá již na Pražské burze byla, avšak byla z ní vyřazena, to se ovšem psala léta devadesátá.*

KJ: Ano, pokud by burza byla silnější, větší, určitě by to mohlo podpořit poptávku. Firmy by byly motivovány ucházet se o přízeň investorů. Když tam máte deset společností, investoři si jednoduše nemohou vybírat, zkrátka jim to nic neřekne. Pokud by zde byla středoevropská burza, tak by to bylo zřejmě atraktivnější.

MS: *Jinými slovy vidíte východisko ve sjednocení a ve větší nabídce.*

KJ: Ano, více titulů, více likvidity, to je vzájemně podmíněno.

... Nedostatky finančního trhu ...

MS: *Je logické, že náš kapitálový trh má nedostatky, jelikož zde chybí kontinuita. Ano, nejsme jako v Americe či obecně v anglosaském světě a bylo by bláhové se domnívat, že přeskochíme mezeru a půjdeme cestou, jaká je běžná v zámoří. Jsme ovlivněni zkušeností z privatizace a také evropskou kontinentální tradicí.*

KJ: Čekal bych, že by to přišlo, nicméně v té době bych čekal ne tak třicet – padesát let, ale deset let, než se ustanoví trh, avšak nestačilo to.

MS: *Byl jste velký optimista! Je dobré připomenout, že na kapitálovém trhu působilo mnoho privatizačních investičních fondů, z nichž některé se staly předmětem tunelování. Lidé si možná vybaví CS fondy, Investiční fond Trend a známé Harvardské fondy resp. Harvardský investiční holding.*

KJ: To je ten problém, že se rozkrádaly. Ještě se vraťme k emisní činnosti společností na kapitálovém trhu. Tuším, že jednou z primárních emisí byla společnost Software 602, která v devadesátých letech vyvinula textový editor T 602, avšak to je již historie.

MS: *V současnosti, jako by nebyla doba pro primární emise, je jich velmi málo. Když jste hovořil o společnosti Software 602, úpis se snad konal na RM – Systému. Společnost sama se na Pražskou burzu nedostala. Ano, nedůvěra a špatné zkušenosti. Stačí málo příkladů, aby se důvěra promarnila, je přece tím nejcennějším kapitálem, který akteři trhu mají. Případy nemusí jít do stovek či desítek miliard. Stačí zasít nejistotu a ona se rychle projeví v chování tržních agentů. Vše se postaví nejen proti hráčům, ale i proti bohatství, které se ve společnosti může vytvářet. Lidé se stanou „konzervativními“. Místo, aby se snažili zhodnocovat své prostředky skrze investice do projektů na akciových a dluhopisových trzích, raději zůstanou věrni tradičnímu spoření, které je populární do dnešních dnů. Podíl držení aktiv v akciích je v porovnání s ostatními vyspělými zeměmi zanedbatelný.*

... Nedostatečná vzdělanost ...

MS: *Nedostatečný zájem o investování na kapitálovém trhu je možná také způsoben i malou vzdělaností. Jako kdyby si lidé mysleli, že jim západní blahobyť spadne z nebe bez velké námahy, bez oběti, bez nutnosti aktivní participace a nutnosti vzdělání. Když nad tím člověk přemýšlí, tak může problém najít také v tom, že lidé kromě nedostatku poznatků o fungování trhu také příliš důvěřovali, že institucionální investor převezme starosti, které jsou se správou majetku – portfolia spojeny a nechali se ohloupit reklamou a vystupováním lidí. Inu, budování kapitalismu začínalo.*

KJ: Zde se dostáváme k tomu, co je důležité. Ačkoliv to nešlo perfektně, důraz měl být kladen na legislativu a měla se akcentovat morální dimenze transformace. My bychom to mohli nazvat dohledem na trhu, jako je regulace investičních fondů. Jedna věc je kuponová privatizace, druhá věc, že některé fondy byly rozkradeny. To byla evidentní zlodějina. Abych se přiznal, tak nechápu, proč se to v té době tolerovalo, snad k tomu ani důvod nebyl. A neuznávám kompromis, že to bylo třeba rychle zprivatizovat.

MS: *Lze tam spatřovat problém ideje a její realizace. Jednoduše se to říká, obtížně realizuje.*

KJ: Možná je to pravda. Nebylo to asi záměrem legislativy, ale zde byl problém ochoty. Pokud prezident Klaus dává veřejně najevo, že ochota dodržování pravidel není nutná, kdo by poté šel přes překážky? K čemu mi bude to namáhání, raději budu problémy obcházet, když na tom někteří vydělávají?

MS: *Zde se dostáváme k tomu, co bylo zmíněno. Když narušíte důvěru na kapitálových trzích, pak veškeré záměry mohou být pečlivě promyšleny, ale stejně se neuskuteční.*

KJ: To je, žel důsledek.

MS: *My jsme si nedokonalými zkušenosti s privatizací, investičními společnostmi, zadali na problém, jenž je spojen s dneškem. A to je důchodová reforma soudobého důchodového systému. Tam je důležitý pilíř, jenž k akumulaci prostředků používá kromě státního i kapitálový trh. Majetek lidí v akciích je zanedbatelný, ovšem mohou mít pochybnosti, že by o své prostředky mohli přijít. Z toho může vzniknout nedůvěra, a ta zabrzdí i dobré věci, jako je plnohodnotné spuštění důchodové reformy. A je otázkou, budou-li ji lidé podporovat, to je ta zkušenost.*

KJ: To se však dostáváme do současnosti, nicméně vše má své souvislosti.

... Regulace ...

MS: Ke konci devadesátých let vznikla společnost Komise pro cenné papíry. Byl to regulační orgán. Jaký význam jste připisoval této instituci? Vy, jakožto podnikatel na kapitálovém trhu, jste s ní musel mít co do činění.

KJ: Dávala nám licenci obchodníka s cennými papíry.

MS: Domníváte se, že instituce byla nutností? Zpočátku byla nechtěným dítětem. Jak hodnotíte její působení? Shodou okolností její pravomoci přešly na Českou národní banku a nyní je dohled nad bankami a kapitálovým trhem plně integrován. Společnost nepůsobila dlouho, nicméně kritici ekonomické transformace její význam zdůrazňovali, neb kdyby zde byl regulátor od počátku devadesátých let, nemohlo by dojít ke zpronevěrám, jak se stalo, a když se vyskytne neregulérní chování, máme zde orgán, který bude pískat fauly.

KJ: Domnívám se, že by komise měla hlídat kapitálový trh. Soudím, že kapitálový trh byl nedostatečně hlídán. To, že byla mimo Českou národní banku, to bylo v pořádku, protože situace byla jiná, než je dnes. V současnosti se ukázalo, že dozor nad kapitálovým trhem je možné sloučit s centrální bankou. Upřímně, nemám silný názor, zda měla být regulace od počátku, či ne.

MS: Mně spíše šlo o to, jak jste ji vnímal jako člověk, jenž je účastníkem kapitálového trhu. Zdali vám instituce komplikovala, či usnadňovala život.

KJ: Abych se přiznal, neřešil jsem legislativní věci. Od komise jsme měli licenci na obchodování. Nemám příliš velké zkušenosti s tímto orgánem a byla to záležitost kolegy. Nemám v tom silný názor.

... Korupce ...

MS: Nyní se zaměříme na otázku korupce. Kromě působení na kapitálovém trhu, se korupce stala vaším druhým tématem. S kolegy jste založil Nadaci boje proti korupci. Proč se korupce stala tématem až nyní? Kde vidíte zdroje tohoto společenského nešvaru? Hovořilo se o ní během minulého režimu. Myslím, že to byl Tomáš Halík^[13], kdo označil korupci ze strany státu za morální korupci lidí. Ti byli „vyučeni“ nekalým praktikám. Možná si vzpomeneme na pozornosti, které člověk dával tu u lékaře, tu u úředníka. Dnešní doba korupci institucionalizovala. Jak ji vnímáte? Myslíte si, že nastala čas, kdy je nutné bojovat proti této sociální praxi?

KJ: Víte, něco je korupce a něco jsou známosti. V minulosti někdo šel ukrást cihlu či maltu. Vy jste užil institucionalizovaná korupce, to je korupce ve velkých měřítcích. To, že takové krádeže za totalitního režimu mohlo dojít do tohoto stavu, je velký společenský problém. A to, že se to nemuselo stát, lze jednoduše deklarovat tím, jaká je situace u Poláků, ti mohou být příkladem. Jsou na tom mnohem, mnohem lépe, přitom byli a jsou chudší země. Platí obecné pravidlo, že objem korupce v relativním měřítku je rostoucí v závislosti na chudobě země. Čím chudší země, tím větší korupce.

MS: Ano, dle Transparency International, jsme na padesátém místě.

KJ: Souhlasím, ale to je index vnímání korupce. To sice není plně objektivní. Fakt je ten, že pokud se srovnáváme s Poláky, byli jsme na tom lépe. Nyní se stav zhoršil a jsme na tom hůře. Jedná se o hledisko korupce a morálky společnosti. Takže pokud je situace u nás tak špatná, není důvod, že by nemohlo dojít k zlepšení. Myslím si, že je to též důsledek populární věty, že krást normální je. To v lidech zanechá pocit, který můžeme shrnout do věty: Kdybych nekradl, budu za blbce.

MS: Sociální prostředí silně ovlivňuje člověka. Člověk si řekne, proč bych se měl chovat jinak, pokud se tak chovají ostatní? Tak se jednoduše lámou charaktery. Ale lze se s tím vypořádat? Založil jste instituci, která má poukazovat na slušné mravy a odhalovat problémy. A není to jen na vás. Vždyť i stát se k boji proti korupci zavazuje svými prohlášeními. Budeme bojovat proti korupci, vzkazují

politici nám, občanům. Ministerstvo vnitra ČR vytváří strategii a nakonec je člověk konfrontován se skutečností, že sami představitelé ve vládní koalici a straně, která má bojovat proti korupci, se korumpují, a to dále utvrzuje korupční náladu a neochotu v realitě cokoliv změnit.

KJ: Je to průšvih. Domnívám se, že státní úředníci si sami s korupcí neporadí. Politici lžou kvůli volbám, kvůli hlasům a je nutné, aby existoval tlak zdola, tedy od občanské společnosti. A to by snad pomohlo rozseknout gordický uzel korupce.

MS: *Max Weber vytvořil ideálního úředníka, který bude sloužit obecnímu blahu, kdežto my máme úředníky, kteří slouží své kapse a alokují prostředky tam, kde nejsou produktivní.*

... Hlavní zdroje korupce ...

MS: *Kde vidíte hlavní zdroje korupce? Jak „na ni“ efektivně?*

KJ: Strategie by měla být taková: musíme postupně změnit morálku a myšlení lidí ve společnosti. Aby nebylo heslem systému, že je nutné uplácet, neb to dělá každý, kdo může. Je nutné, aby se říkalo, že kdo je korupčník, je hlavně zloděj. Korupce je nejhorší forma krádeže. Je to příživnictví. Člověk, jenž toto páchá, je zbabělec. Lidé si jednoduše musí uvědomit, že to není běžné. V současnosti se k tomu lidé staví tak, že se s tím nelze nic dělat. Je nutné, aby korupci vnímali ryze negativně. Zkrátka korupce není normální. Měly by zde existovat ve vzdělávání společnosti mechanismy a rovněž snaha o tom mluvit, aby společné úsilí směřovalo k postupné eliminaci korupce. Druhou věcí jsou praktické kroky. Korupce nesmí znamenat bezrizikové kradení, musí zde následovat postih, sankce, v ideálním případě vězení.

MS: *Nesmíme se toho bát, musíme mít odvahu vykročit. Vaše společnost sídlí blízko Poslanecké sněmovny. Tím nepřímým způsobem myslím, že by lidé podobných zájmů měli vyvíjet nátlak na poslance ...*

KJ: Je nutné nedopřát jim klidné spaní a uplatňovat legitimní kontrolu!

MS: *Sluší se říci, že ke korupci vybízí hypertrofované právní normy a časté novelizace kodexů. Je tam nepřehlednost. Hovoříte o významu morálky jako determinantu slušné společnosti – morálka ovlivňuje přijímané normy. Právo ovlivňuje hospodářské, sociální, politické procesy, jejich kvalitu. Žel jsme svědky toho, že právní normy jsou utvářeny na zakázku.*

KJ: Vaše interpretace, to je doslova začarovaný kruh. Proto je nutné tlačit a zlepšovat systém na obou frontách. Když lidé k tomu začnou přistupovat s patřičným uvědoměním, tak se budou měnit normy. Myslím si, že je nutné tlačit na koncipování norem, aby se korupčníci více báli. Je to konglomerát několika proměnných.

MS: *Pokud říkáte, že Polsko je na tom lépe ve srovnání s Českou republikou, není to náhodou díky tomu, že jsou tam věřící a silnou pozici má katolická církev?*

KJ: Možná to s tím souvisí, ale blíže jsem to nezkoumal. Pochopitelně si uvědomuji, že díky víře se lépe snaží mravní nároky udržovat. Myslím si však, že to není nutná podmínka, podívejte se na severské země, kde korupce prakticky není a kultura je naprosto jiná.

MS: *Nejbohatší skandinávské země upřednostňují úlohou státu.*

KJ: Velkou úlohu, ovšem nekrade se tam. Vezměme si finský úspěch. Finsko nebyla bohatá země. To, že se vypracovali, je výsledkem usilovné práce během minulých dvaceti let. Z chudé země se stala díky technologiím země bohatá. Snad díky vzdělání, podpoře podnikání a díky tomu, že se tam nekrade. Nelze říci, že zásadním faktorem pro kvalitu služeb státu a kvalitu podnikatelského

prostředí jsou věřící lidé. V Polsku to může být důležitý faktor, ale myslím si, že to není nutná podmínka. Soudím, že i čeští ateisté by mohli změnit své chování.

MS: *Ano, možná chování, ale jednou z jeho částí je též participace na politice. Každé čtyři roky uzavíráme „společenskou smlouvu“ s politiky, kteří nás budou zastupovat a téma korupce je před volbami hodně diskutováno a medializováno. Není to, podle vás, pouhá rétorika?*

KJ: Žel, rétorika to je, jsem o tom přesvědčen. Občas se v politice objeví lidé, kteří jsou idealisté, věří tomu. Většina politiků vstupuje do veřejného života proto, aby si během svého volebního období nakradli, a slova o korupci používají jako vábničku pro voličské hlasy. Problém je v tom, že je to pro ně jednoduché. Zde by mělo být zřejmé, že pokud někdo začne krást, riskuje vězení.

MS: *Jinými slovy, když je člověk odhalen, měl by být rychle odsouzen, ale u nás to tímto způsobem nefunguje. Je zde velmi obtížné korupčníky potrestat a koho zajímá, pokud spravedlnost na ně dopadne po více jak deseti letech, jak je současná praxe? Procesy nápravy nefungují, byly spáchány zločiny, ale tresty nenásledují.*

KJ: To souvisí s celým systémem. Vezměme v úvahu státní zastupitelství, otázku soudní mafie. Byla to realita, byť dnes je to už lepší.

MS: *Nu, kultivovat lidi, to je ta otázka? Opět se navracíme k vaší snaze vychovávat „odpovědného člověka“, jenž je přemýšlivý a kriticky uvažující. Myslím si, že se to odvíjí od toho, jak se sám člověk vnímá, zda je stoupcem čistě individualistického přístupu, či společnost sama je pro něj hodnotou? Prosazuje se člověk jako individualita, nebo vyznává něco jako je obecné dobro?*

KJ: K tomu by měla směřovat výchova. Člověk uvažuje a je veden k tomu, aby se měl dobře, aby se o sebe uměl postarat. Stačí, když si lidé uvědomí, že pokud na tom nebude dobře společnost, tak sami jednotlivci si budou vést špatně.

MS: *Rozumím vám, ale zde platí - bližší košile než kabát.*

KJ: Ne však za každou cenu, jelikož když mám pouze košili a nemám kabát, tak mrznu. Jednoduše musíme hledat kompromisy. Je zřejmé, že člověk musí usilovat o primární zabezpečení, o to, aby měl co jíst, aby si měl co obléci. To vše proto, aby mohl rozumě žít. Pokud žije, tak by měl mít jisté prostředky a energii věnovat se tomu, aby se „vylepšila“ společnost. A tento přístup ústí v pozitivum, které se přirozeně násobí.

MS: *V ekonomii se tomu říká multiplikační efekt, na který se však příliš spoléhá.*

KJ: Ano, má to multiplikační efekty. To je slovo, které jsem hledal. Pokud si lidé tu skutečnost uvědomí, pak věřím, že se to může změnit. Myslím si, že pokud někdo strádá, neví, zda bude mít zítra co do úst, nebude přece řešit společenská témata. Možná je dokonce bude ignorovat. Když se však dostane do určité hladiny životní úrovně, tak by je rozhodně řešit měl.

MS: *Jinými slovy péče o obecné dobro se měla stát nedílnou součástí uvažování o lidském údělu, postavení člověka ve společnosti.*

KJ: Já to tak vidím. Člověk, jenž dosáhl jistého významu a má hodnotovou orientaci.

MS: *Nu, ale to se trochu vracíme. Je vhodné si položit otázku, zda náš pohled je krátkodobý či dlouhodobý. Pohled, o němž jsme hovořili, je dlouhodobý. Jsou však lidé, kteří se dívají bytostně krátkodobě. Jsou to lidé zvolení třeba do Poslanecké sněmovny.*

KJ: Žel, to tak je. Člověk, pokud není hloupý, snaží se dívat a zvažovat dlouhodobě, aby se mu žilo dobře. Dnešní lidé, hlavně ve funkcích, to berou tak, že „nyní si mohou nakrást“. Jsou to příživníci, byť si to příliš nepřipouštějí, ale tuší, že by se jim dlouhodobě mohlo žít dobře, pokud si nakradou velké peníze. Pak to zde může zkolabovat a oni se toho nemusí účastnit. Potíž je v tom, že za rozkrádání je nikdo nepotrestá a odnesou to lidé, kteří jsou slušní a nekradou. Takže z hlediska toho korupčníka je situace dobrá, neboť ví, že jej nikdo nechytne. Z jeho individuálního pohledu je racionální si nakrást. V nejhorším případě si může říci: pokud to zde zkolabuje, tak odcestuji, neb jsem zabezpečený!

MS: Stačí se podívat na Viktora Koženého a jeho následovníky při privatizaci.

KJ: Přesně tak. Ten byl tak hloupý, že prodělal i Američanům, a tak má nyní potíže. Byl tak hloupý, že musel utéct na Bahamy. Češi mohou krást, jelikož v nejhorším případě uniknou. Proto je nutné uvalovat sankce na jednání byť malého procenta tržních agentů, kteří si tímto chováním přišli na obrovské peníze.

MS: Ano, nepostihování korupce a krádeží má ve společnosti silně rozkladný efekt. Vytváří se v ní nedůvěra, zastupitelská demokracie začíná postrádat legitimitu a ústí to ve vznik extrémistických nálad, neb společnost se polarizuje. Inu, lidé, kteří reprezentují společnost, by si tento fakt měli uvědomit.

KJ: Jednoznačně to jsou závažné podněty a lidé by se o ně měli zajímat. Vždyť demokracie je vláda lidu korigovaná právem.

MS: Může to dojít tak daleko, že zde bude vláda silné ruky ... Lidé se přirozeně budou tázat, proč máme mít zkorumpovanou demokracii, tu jsme v roce 1989 nechtěli.

KJ: Mohli bychom se dočkat toho, že to zde zkolabuje, vůbec to nevylučuji.

MS: Domnívám se, že člověk musí dělat vše proto, aby zde nenastal temný scénář. Podle vašich slov, je korupce tématem, které bude určovat podobu dalšího vládnutí. Česká republika je již integrální součástí Evropské unie a dalších nadnárodních celků a organizací. Je zvláštní, že někteří investoři a podnikatelé již kalkulují, že část investic padne na úplatky. Jinými slovy, korupce se stala systémovým jevem a není okrajovou záležitostí.

KJ: Některé společnosti chodí, tam, kde se uplácí.

MS: Jak se díváte na budoucnost prizmatem zkušeností z neutěšeného stavu demokracie a korupce? Lidé jsou většinou pasivní, neochotní participovat na věcech veřejných. Není zde ten revoluční zápal, který jsme mohli vidět po roce 1989. To se dalo čekat, že opadne. Myslíte si, že zde hrozí vzestup populistů, kteří se budou ucházet o voličské hlasy? Právě ti měli zájem dělat pořádek ve dvacátém století.

KJ: Může se to stát ...

MS: Je, dle vás, možné, že se v dohledné době Česká republika bude označena za korupční stát, jenž bude nefunkční, neefektivní a postupně se budeme díky těmto praktikám „vyčleňovat“ ze středu Evropy, třebaže tam geograficky náležíme. Může se stát, že střed bude periferií?

KJ: Zde jsou dvě věci. Víme, že Česká republika má problémy s korupcí a díky tomu se mohou vytvořit síly pro populisty, kteří by měli zájem s touto „nemocí“ skoncovat, ale ne ve prospěch lidí. To je problém náš. Problém Evropy je neúnosné dluhové zatížení, které může mít povahu „letadla“. Když nad tím uvažuji, má to podobné důsledky. Není to sice primárně korupce, byť v nemocném Řecku je

také korupce. Je to propojeno. Funguje to jako spojené nádoby a problémy se sčítají. Dovedu si představit, že za 20 let bude Evropa řešit problémy předlužení.

MS: *Jinými slovy problémy západních zemí v Evropě jsou zejména předlužení a byrokracie ...*

KJ: To je problém Evropy a k tomu se nabaluje problém korupce, tedy rozkrádání veřejných prostředků. Ten je u nás nejpálčivější. Pokud vyřešíme problém korupce a doufejme, že se nám to podaří, tak to pořád není vše. Musíme vyřešit i otázku dluhu. My jsme měli zatím štěstí, že finanční krize na nás nedopadla. Nemuseli jsme odepisovat ztráty z bank, které u nás měly problémy v devadesátých letech minulého století.

MS: *Sluší se říci, že byly vyčištěny od toxických aktiv.*

KJ: My jsme toho byli ušetřeni, ale rozmohla se u nás korupce, jež je obrovským žroutem peněz. Dá se říci, že jsme na tom stejně špatně jako ostatní, pokud se porovnáme se státy, kde výraznou svízelí je dluh. Pokud bychom neměli korupci, tak jsme na tom lépe. Když bude finanční krize pokračovat, byť zatím se zdá, že ustává - a budeme mít korupci, tak na tom budeme hůř a hůř ...

MS: *Inu, snažit se pracovat a pokud možno systémově. Děkuji vám za vaše názory.*

[1] Gymnázium pojmenováno podle prvním prezidentu Německé demokratické republiky. Wilhelmu Pieckovi (1876 - 1960).

[2] Maria Montessori (1870 - 1952), italská filozofka, pedagožka. Proslavila se svými pedagogickými metodami orientovanými na rozvoj dítěte. V mládí působila na psychiatrické klinice v Římě, kde se věnovala dětem. Poté vedla katedru antropologie na římské univerzitě. V roce 1907 otevřela dům pro chudé děti předškolního věku, kde kromě výuky zaměstnávala děti praktickými činnostmi. Ve svých 38 letech se dává na přednáškovou a spisovatelskou dráhu. Z jejího díla: Metoda vědecké pedagogiky užitá v dětských domovech. Tuto práci ocenil i Sigmund Freud.

[3] Jan Bubeník *1967, v roce 1989 studoval pediatrii, byl zvolen do Federálního shromáždění za OF. Po krátkém angažmá v politice odešel do soukromého sektoru. Věnuje se personalistice a vlastní Bubeník Partners.

[4] Šimon Pánek *1967, v roce 1989 studoval přírodovědeckou fakultu. Místo kooptovaného poslance ve Federálním shromáždění nepřijímá a v roce 1990 se rezignuje při svém zvolení. Buduje společnost Epicentrum, pomáhá v Nadaci Lidových novin a utváří koncept působení neziskovou organizaci Člověk v tísní. Václav Havel jej vyznamenal v roce 2002 Medailí za zásluhy. V roce 2003 díky angažmá v otázce lidských práv a pomoci dostává ocenění Evropan roku. Mnohými je navrhován za prezidenta České republiky.

[5] Martin Mejstřík *1962, v roce 1989 studoval DAMU. Aktivně se zapojil do politiky, když byl zvolen senátorem 2002 - 2008 z Prahu 1. Stavěl se za zrušení Komunistické strany Čech a Moravy.

[6] Igor Chaun *1963, scénárista, režisér. Autor dokumentu Léčba Klausem, který je oslavou reformátora, politika. V roce 1999 stál v čele sdružení studentů „Děkujeme, odejděte“. Byla to

reakce na tzv. Opoziční smlouvu.

[7] Monika Pajerová *1966, v roce 1989 studentka FF UK, organizovala demonstraci na Albertově. Vystupovala jako tisková mluvčí studentů a byla jmenována do Koordinačního stávkového výboru. Po revoluci působí jako diplomatka, pedagožka a také jako předsedkyně sdružení ANO pro Evropu.

[8] Karel Březina *1972, sociálně demokratický politik, jenž zastával pozici ministra bez portfeje ve vládě Miloše Zemana. V roce 2010 se stal náměstkem primátora v Praze. Je účasten ve správě společností.

[9] Václav Klaus *1941, přední politik, je s ním spojena hlavní ekonomická transformace. V letech 2003 - 2013 byl českým prezidentem. Původně ekonom, což mu zvýhodnilo pozici během rozhodování o transformaci Československa později České republiky. Je vnímán jako politický antipod Václava Havla, s nímž vedl diskuse o otázkách úlohy občanské společnosti, angažovanosti ap. Díky svému charismatu dokázal prosadit svůj záměr, který se poté ukázal jako koncept s mnoha nedostatky.

[10] Joseph Proudhon (1809 - 1865), typograf a raně socialistický myslitel, utopista. Sám sebe nazval utopistou. Jeho myšlení se odvíjí od zásad individualismu a rovnosti. Odmítá státní zřízení a soukromé vlastnictví. Prosazuje tzv. federalismus rodin, kdy majetek není spravován jednotlivcem, ale skupinou.

[11] Dark Pool - označen též jako Dark liquidity. Transakce provádí anonymní zprostředkovatelé.

[12] XETRA - obchodní systém vyvinut pro německou burzu ve Frankfurtu nad Mohanem a uveden v roce 1997.

[13] Tomáš Halík *1948, český katolický kněz a religionista. Během minulého režimu vystudoval psychologii, byl tajně vysvěcen na kněze, působil jako klinický psychoterapeut. Již před rokem 1989 se zapojil do diskusí o směřování společnosti, což mohl více uplatnit ve svobodném systému. Halík byl spolupracovníkem V. Havla, zvláště jeho projektu FORUM 2000. Je signatářem hnutí Impuls 99, jež mělo zájem kultivovat politiku. Je příznivcem občanské společnosti. Sám považuje za nutnost se stavět proti omylům, které přináší politický život. Je častým hostem na zahraničních univerzitách, jako je Oxford či Cambridge, Pittsburgh. Mezi jeho dílo lze zařadit: Co je bez chvění, není pevné (2002), Oslovit Zachea (2003), Vzýván a nevyzván (2004).